

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารรูปแบบเครือข่ายทางการศึกษาของสถานศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ดังนั้นเอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้องโดยจัดแบ่งเนื้อหาการศึกษาเอกสารครอบคลุมในหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร
2. แนวความคิดการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษา
3. แนวคิดเรื่องเครือข่าย
4. แนวคิดเรื่องเครือข่ายการเรียนรู้
5. การจัดการศึกษาโดยระบบเครือข่าย
6. รูปแบบการจัดการศึกษาโดยระบบเครือข่ายของจังหวัดเชียงใหม่
7. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร

กระบวนการบริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญในการบริหารให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย ภายในเวลาที่กำหนด จึงเป็นภาระและหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดและบรรลุเป้าหมายภายในเวลาที่กำหนดโดยอาศัยกระบวนการบริหารมาเป็นองค์ประกอบเพื่อให้เกิดระบบที่เป็นระเบียบขึ้นในการบริหาร เมื่อเป็นเช่นนี้กระบวนการบริหารจึงมีความสำคัญต่อผู้บริหารทุกระดับ ผู้บริหารที่ปฏิบัติงานจะต้องใช้กระบวนการบริหารตลอดเวลา เพื่อให้งานทุกชนิดประสบความสำเร็จ ความหมายกระบวนการบริหารซึ่ง พงษ์ หันนาคินทร์ (2529) กล่าวว่า กระบวนการบริหารมีลักษณะเป็นวัฏจักรที่จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง และ สอดคล้องกัน เพราะเมื่อมีอะไรมากระทบกระบวนการขั้นใดขั้นหนึ่งก็อาจจะต้องปรับปรุงกระบวนการขั้นอื่นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ อุทัย หิรัญโต (2525) กล่าวไว้ว่า กระบวนการบริหารหมายถึง การดำเนินการที่มุ่งให้เกิดความสำเร็จมากขึ้น ซึ่งมีการกระทำหลายๆ กิจกรรม โดยการกระทำต่างๆ ดำเนินการต่อเนื่องกันไปตามลำดับ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าการกระทำหรือตัวกระทำส่วนใดส่วนหนึ่งบกพร่องไม่ประสาน

สัมพันธ์กัน การบริหารก็อาจไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2539) ได้ให้ความหมายว่าการบริหารหมายถึง การประสานประสานทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นแม่บทในการบริหารงานทุกชนิดให้ประสบความสำเร็จ โดยมีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกันและกัน การบริหารที่มีประสิทธิภาพผู้บริหารต้องทำตามกระบวนการอย่างต่อเนื่องและรู้จักผสมผสาน การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนของการบริหารได้มีผู้ให้แนวคิดไว้หลายท่าน และได้มีการปรับเปลี่ยนพัฒนาแนวคิดไปตามยุคสมัย การให้แนวคิดต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านั้นมีหลายแนวคิดที่แตกต่างกันไปซึ่งแล้วแต่เหตุผล

ดังที่ Fayol (อ้างใน เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2527, หน้า 9) ได้เสนอหลักการในการบริหารว่ามีกิจกรรมที่ต้องทำอยู่ 5 ประการ คือ

1. To plan หมายถึง การวางแผนเพื่อปฏิบัติ
2. To organize หมายถึง การรวมเครื่องมือ วัสดุ และกำลังคน เพื่อปฏิบัติตามแผน
3. To command หมายถึง การสั่งงาน บังคับบัญชาให้บุคคลไปปฏิบัติหน้าที่
4. To co-ordinating หมายถึง การประสานงานของหน่วยงานต่างๆ ให้มีความสัมพันธ์กัน
5. To control หมายถึง การควบคุมให้งานทุกอย่างดำเนินไปตามที่ได้วางแผนไว้

ส่วน Gulick and Urwick (อ้างใน กิติมา ปรีดีดิลก, 2532, หน้า 22) ได้แบ่งภารกิจการบริหารออกเป็น 7 ประการ ได้แก่

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การจัดบุคลากร (Staffing)
4. การอำนวยการ (Directing)
5. การประสานงาน (Co-ordinating)
6. การรายงาน (Reporting)
7. งบประมาณ (Budgetting)

สำหรับ Sears (อ้างใน วิทยุโล ศาสร, 2519, หน้า 67) ได้เสนอขั้นตอนการบริหารไว้ 5 ขั้น คือ

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การอำนวยการ (Directing)
4. การประสานงาน (Co-ordinating)
5. การควบคุมงาน (Controlling)

นอกจากนี้ ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง (2542, หน้า 13) ได้เสนอแนวคิดในการบริหารว่า ในการบริหารนั้น จะต้องมีการมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การวางแผน
2. การจัดองค์การ
3. การสั่งงาน / การนำ
4. การควบคุม

จากแนวความคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการบริหารของนักวิชาการ นักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น เป็นกระบวนการและภารกิจซึ่งมีขั้นตอนในการปฏิบัตินั้น พบว่าภารกิจการบริหารงานทุกระดับยังมีปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาในเรื่องกระบวนการบริหาร โดยเฉพาะการบริหารการศึกษาควรมีการวางระบบการจัดการใหม่ให้มีประสิทธิภาพ มีการระดมสรรพกำลังในการบริหารให้ดี จะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ผู้ศึกษาได้ประยุกต์เอาแนวคิดของ Fayol มาใช้ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งงาน (Commands) การประสานงาน (Co-ordinating) การควบคุมงาน (Controlling) ดังรายละเอียดดังนี้

การวางแผน (Planning)

การบริหารมีลักษณะเป็นการใช้พลังร่วมกัน เพื่อการปฏิบัติการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนดไว้ การวางแผนเป็นภารกิจพื้นฐานของโรงเรียนที่สำคัญในการบริหาร เพราะการวางแผนเป็นการเลือกแนวทางปฏิบัติจากหลาย ๆ ทางขององค์การ การที่จะบริหารงานให้ดำเนินไปจนบรรลุวัตถุประสงค์ โดยอาศัยแผนเป็นตัวกำหนดปริมาณ คุณภาพ วิธีการ ทิศทาง และอัตราเร็วของการดำเนินงานทั้งหมด ในกระบวนการวางแผนที่เราสร้างเป้าหมายขึ้นเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลตามที่เรต้องการ เป้าหมายเป็นเครื่องกำหนดขอบเขตของผลผลิตของแผน และสามารถชี้ทางปฏิบัติชัดเจน เป็นจริง และวัดได้

ดังที่ สนานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ (2524, หน้า 10) ได้สรุปความสำคัญของการวางแผนไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเนื่องจากการวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและได้ผลมากที่สุด
 2. ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ เพราะมีการวางจุดมุ่งหมายในการทำงานอย่างแน่นอน เป็นแนวทางให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน
 3. ช่วยลดความขัดแย้ง เนื่องจากการกำหนดขั้นตอนการทำงาน ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ช่วยให้การงานไม่สับสน ซ้ำซ้อน
 4. ช่วยให้การควบคุมงานได้อย่างมีระบบ
 5. ช่วยในการพัฒนาทุกด้านทุกระดับสอดคล้องกัน เป็นการลดความซ้ำซ้อนในการใช้ทรัพยากร
 6. ช่วยให้การคาดคะเนล่วงหน้าถึงปัญหาและอุปสรรคอันเกิดขึ้นได้
- ที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า การวางแผนมีความสำคัญอย่างยิ่ง การวางแผนจะเกิดประโยชน์สูงสุดก็ต่อเมื่อมีการวางแผนที่ดีเท่านั้น ดังนั้นการวางแผนเป็นภารกิจพื้นฐานของกระบวนการบริหาร ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นการเตรียมการล่วงหน้าเพื่อเป็นตัวกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย วิธีการ แนวทางการปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในขณะเดียวกันแผนก็มีความสำคัญ เพราะแผนช่วยให้การใช้ทรัพยากรเกิดประโยชน์สูงสุด การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ ลดความขัดแย้ง สามารถควบคุมงานได้อย่างมีระบบ พัฒนาทุกด้านทุกระดับสอดคล้องกัน และสามารถคาดคะเนล่วงหน้าถึงปัญหาและอุปสรรคอันเกิดขึ้นได้

การจัดองค์การ (Organizing)

การจัดองค์การ มีผู้ให้ความหมายของ คำว่า องค์การไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539, หน้า 58) ได้ให้ความหมายขององค์การ (Organization) หมายถึง กลุ่มคนร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

ส่วนของกิติมา ปรีดีดิกล (2532, หน้า 27) ให้คำนิยามการจัดองค์การเป็นลักษณะงานที่ผู้บริหารจะต้องทำการวางโครงสร้างกิจกรรม เพื่อช่วยให้ทุกคนเข้าใจว่าใครมีหน้าที่ต้องทำอะไรบ้างในองค์การ โดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบในงานนั้น ๆ อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ภิญโญ สาธร (2519, หน้า 124) ให้ความหมายว่า การจัดองค์การคือ กระบวนการจัดระบบการทำงานทั้งภายในองค์การ หรือในสำนักงานโดยกำหนดลักษณะของ

ตำแหน่งงาน วิธีปฏิบัติ ขอบเขต อำนาจหน้าที่ และการประสานงานระหว่างตำแหน่งต่าง ๆ ให้แน่นอน เพื่อให้การทำงานขององค์การดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน

จากความหมายและคำนิยามการจัดองค์การจึงพอจะสรุปได้ว่า การจัดองค์การในขั้นตอนของกระบวนการบริหารที่เป็นการกำหนดกรอบงานและกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในหน่วยงาน การศึกษานั้นๆ พร้อมกับกำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ การจัดระบบงาน การแบ่งงาน การประสานงาน ลักษณะองค์ประกอบขององค์การ และบอกให้รู้ถึงความสัมพันธ์ในหน้าที่การงานในสายงาน ในด้านบุคคล ในองค์การนั้นได้ ในขณะเดียวกันก็บอกลักษณะและองค์ประกอบให้รู้ว่าใครทำอะไร ขึ้นตรงกับใคร ซึ่งทำให้การดำเนินงานขององค์การดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน

การสั่งงาน (Commands)

ในการบริหารงานเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์จนเกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องใช้ภาวะผู้นำในการที่จะทำให้ผู้อื่นปฏิบัติงานตามที่ผู้บริหารต้องการให้ทำ โดยที่ผู้อื่นเหล่านั้นก็อยากจะทำงานด้วย นั่นคือการสั่งงาน การสั่งงานจึงเป็นเทคนิคอันสำคัญยิ่งของผู้บริหาร

ดั่งที่ พันธ์ หันนาคินทร์ (2529, หน้า 29) กล่าวว่า การสั่งงานคือ การที่ผู้บริหารทำให้หน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบเคลื่อนไหวไปในทิศทางอันเป็นจุดหมายของสถาบัน ในการสั่งงานนั้น ผู้บริหารจะต้องมีวิธีการให้เกิดการจูงใจ (Motivation) การติดต่อสื่อความคิด (Communication) และการนำ (Leading) ให้เกิดงานขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ กิติมา ปรีดีดิกล (2532, หน้า 31) ระบุว่า การสั่งงานคือ การที่จะคาดหวังให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามได้ถูกต้อง ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีศิลปะในการสั่งงานด้วย โดยทั่วไปแล้วการสั่งงานไปยังผู้ใต้บังคับบัญชาจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลและแต่ละกรณี ในบางครั้งมีความจำเป็นต้องสั่งงานอย่างรีบด่วน บางครั้งการให้คำแนะนำก็เพียงพอที่จะให้ผู้รับคำสั่งทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้เป็นที่พอใจ

ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2539, หน้า 115) ระบุว่า การสั่งงานหมายถึง การที่ผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานมอบหมายงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานปฏิบัติจัดทำซึ่งอาจมอบหมายหรือสั่งด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ การสั่งงานจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การวางแผน ถ้าผู้บริหารมีการวางแผนไว้อย่างถี่ถ้วนสมบูรณ์ ลักษณะการสั่งงานก็จะไม่มีการซ้ำซ้อน และขณะทำงานก็จะทำงานในส่วนที่รับผิดชอบได้สำเร็จเป็นที่พอใจ เพราะฉะนั้นงานของผู้บริหารในขั้นตอนสั่งงานมีดังนี้ คือ

1. การแปลแผนงานออกเป็นแผนปฏิบัติการและคำสั่ง
2. การสั่งงานการให้คำแนะนำ และทำความเข้าใจเฉพาะงาน

3. การนิเทศ และการประเมินผลงาน

4. การจูงใจ

นอกจากนี้ กิติมา ปรีดีดิกล (2532, หน้า 31) ให้ความเห็นว่าการสั่งงานนั้นมีหลายรูปแบบแตกต่างกัน ดังนี้

1. การสั่งงานโดยตรง หรือออกเป็นคำสั่ง เป็นการสั่งงานที่ต้องการให้ผู้รับคำสั่งปฏิบัติตามคำสั่งทันที มักใช้ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินหรือกรณีที่จะรักษาระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด
2. การสั่งงานแบบขอร้อง เป็นการสั่งงานที่มีลักษณะโน้มน้าวใจไปในทางขอความช่วยเหลือ เปิดโอกาสให้ผู้รับมอบหมายได้มีโอกาสใช้ดุลยพินิจในการทำงานบ้าง หรือใช้กับผู้ปฏิบัติงานใหม่เพื่อให้มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน
3. การสั่งงานแบบเสนอแนะ เป็นการสั่งงานในลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความคิดริเริ่มในการทำงานหรือสั่งงานให้กับผู้ที่เคยปฏิบัติงานนั้นอยู่เสมอ
4. การสั่งงานแบบอาสาสมัคร เป็นการสั่งงานที่นอกเหนือจากหน้าที่ที่จะปฏิบัติ เป็นงานที่ต้องอาศัยความเต็มใจ

ส่วนวิธีการสั่งงานนั้น สามารถกระทำได้ทั้งลักษณะที่เป็นลายลักษณ์อักษรและด้วยวาจา อย่างไรก็ตาม การสั่งงานที่ดีควรมีลักษณะที่เป็นไปได้ทั้งด้านความสามารถของผู้รับ ตลอดจนด้านความพร้อมเพรียงของเครื่องมือ เครื่องใช้ มีลักษณะเป็นการจูงใจต่อผู้รับคำสั่ง มีการคาดการณ์ดีเหมาะสม สมบูรณ์และถูกต้อง

ในกระบวนการบริหาร การสั่งงานเป็นสิ่งที่ผู้บริหารมอบหมายให้ผู้ร่วมงานได้ปฏิบัติเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยขั้นตอนการแปลแผนงานออกเป็นแผนปฏิบัติการและคำสั่ง ให้คำแนะนำ ทำความเข้าใจ สร้างความจูงใจ มีการนิเทศติดตามและการประเมินผล สิ่งสำคัญคือ ผู้บริหารต้องมีศิลปะในการสั่งงาน และต้องสร้างภาวะผู้นำ

การประสานงาน (Co-ordinating)

ในเรื่องของการประสานงานนั้น ได้มีนักวิชาการ นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน อาทิเช่น พณีส หันนาคินทร์ (2529, หน้า 28) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประสานงานคือ ความต้องการที่จะประสานแผนกิจกรรม และการกระทำต่างๆ เพื่อให้งานของหน่วยงานต่างๆ ดำเนินไปโดยสอดคล้องต้องกัน ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยความพร้อมเพรียงกันสู่จุดหมายปลายทางที่ได้ตั้งไว้โดยปราศจากความขัดแย้ง

ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2539, หน้า 142) ได้ให้ความหมายของการประสานงาน คือ การจัดงานต่าง ๆ ให้ประสานสัมพันธ์กันทั้งในด้าน

บุคคล วัสดุ อุปกรณ์ และทรัพยากรต่างๆ ตามที่ได้วางแผนไว้ เพื่อให้งานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ กิติมา ปรีดีดิลก (2532, หน้า 31) ได้ให้ความหมายสอดคล้องกัน คือ การประสานงานเป็นการจัดให้มี และส่งเสริมให้ฝ่ายต่าง ๆ ร่วมมือปฏิบัติการกันทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับตัวคน จิตใจ วัสดุ และวิธีการต่าง ๆ การประสานงานได้ดีเมื่อได้มีการจัดการแบ่งหน่วยงานได้ ถูกส่วน ผู้บริหารจะเป็นผู้พิจารณาเองว่าจะทำการประสานงานอย่างไรจึงจะถูกต้องเหมาะสม

สรุปได้ว่าการประสานงานถือว่ามีผลสำคัญต่อกระบวนการบริหารอย่างหนึ่ง จึงควรจัดให้มีขั้นตอนการประสานงานขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ อาทิเช่น ช่วยให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างราบรื่น และรวดเร็ว การประสานงานที่ดีช่วยสร้างความเข้าใจอันดีในหมู่คณะ ก่อให้เกิดความสามัคคีและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ สร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน ช่วยป้องกันการงานซ้ำซ้อน ช่วยให้หน่วยงานเข้าใจปัญหาของหน่วยงานอื่น และนำมาเป็นบทเรียนในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับหน่วยงานของตน อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานได้

การควบคุม (Controlling)

ในทางการบริหาร มีนักวิชาการได้ให้ความหมายการควบคุมไว้หลายลักษณะด้วยกัน เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2539, หน้า 148) ได้ให้ความหมายไปในลักษณะเช่นเดียวกัน คือ การที่ผู้บริหารหรือหัวหน้าจะต้องสอดส่องดูแลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาให้ดำเนินไปด้วยความราบรื่น เป็นระเบียบ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับ พันธ์ หันนาคินทร์ (2529, หน้า 50) ที่ให้ความหมายของการควบคุม คือ การตรวจสอบการปฏิบัติการเพื่อให้การปฏิบัติงานเหล่านั้นอยู่ภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ในบางกรณีอาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้การดำเนินงานอยู่ในวงเขตที่พึงปรารถนาด้วย

ส่วน กิติมา ปรีดีดิลก (2532, หน้า 34) ได้ให้ความหมายของการควบคุม คือ การที่ผู้บริหารที่ดีจะต้องทำการติดตามผลการปฏิบัติงานต่างๆ ที่ได้สั่งงานไปแล้ว หากมิได้มีการควบคุมหรือตรวจสอบแล้ว ผู้บริหารจะไม่สามารถแน่ใจได้เลยว่าแผนงานต่างๆ ที่ผู้บริหารได้จัดทำ และส่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไปทำนั้นจะสำเร็จลงด้วยดี ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องทำการกำหนดหรือจัดระเบียบงานต่างๆ

และควรต้องตรวจสอบงานในระหว่างดำเนินงานโดยสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อที่จะบังคับหรือ ควบคุมให้ การดำเนินงานเป็นไปตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

ดังจะเห็นได้ว่าการควบคุมงานนั้น เป็นเรื่องที่ผู้บริหารจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ ทักษะหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ เพราะการที่จะไปพูดหรือใช้ให้คนทำงานหรือ ทำงานร่วมกัน จำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีความสามารถในการพูด และใช้ทักษะภาวะผู้นำเพื่อให้การดำเนินงาน ตามแผนงานขององค์การบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้แล้วสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ กระบวนการในการควบคุม

สรุปได้ว่า การบริหารงานนั้นต้องดำเนินตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน ในขณะเดียวกัน กระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอน มีลักษณะอาศัยซึ่งกันและกัน โดยเริ่มจากการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งงาน การประสานงาน และการควบคุม ในการบริหารแบบโรงเรียนรูปแบบเครือข่าย ทางการศึกษาของสถานศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ได้บริหารงาน ตามกระบวนการ 5 ขั้นตอนดังกล่าว โดยอาศัยกรอบภารกิจของโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้กำหนด ภารกิจไว้ คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักศึกษา งานธุรการการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานชุมชนสัมพันธ์

แนวความคิดการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาเริ่มตั้งแต่ปี 2541 ซึ่งขณะนั้นสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐานอยู่ในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 31,000 โรงเรียน ในจำนวนนี้มีโรงเรียนขนาดเล็กนักเรียนต่ำกว่า 120 คน จำนวนประมาณ 1 ใน 3 ของโรงเรียนทั้งหมด การกระจายทรัพยากรซึ่งมีอยู่จำกัด โดยเฉพาะภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจ ของประเทศให้กับโรงเรียนทุกโรงเรียนอย่างทั่วถึงย่อมเป็นไปได้ยาก การแสวงหารูปแบบและวิธีการ บริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้ทั่วถึงและเสมอภาคแก่ โรงเรียนต่างๆ เพื่อให้ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพสู่ระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง จากการประชุมคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2541 เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2541 ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบในนโยบายการพัฒนาประสิทธิภาพ การบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก การรวมโรงเรียนและการประชุมครั้งที่ 3/2541 เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2541 ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบ นโยบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานให้หลากหลายค่อยเป็นค่อยไปโดยให้ จังหวัดเป็นผู้เสนอแผน นอกจากนี้ที่ประชุมคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในคราว

ประชุมครั้งที่ 4/2541 เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2541 ได้ให้ความเห็นชอบเพิ่มเติมรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษานั้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 9-11) ได้พิจารณาแนวทางเพื่อการดำเนินการดังกล่าวให้เหมาะสม โดยปรับการดำเนินงานตามแนวความคิดผสมผสานกับแนวความคิดการจัดทำโรงเรียนให้เป็นสหวิทยาเขต ซึ่งแนวความคิดในการดำเนินการในเรื่องนี้สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 แนวทาง คือ

1. การปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

1.1 การรวมโรงเรียนขนาดเล็ก คือ การนำนักเรียนจากโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความเหมาะสมจะรวมได้มาเรียนรวมกับโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียง โดยสนับสนุนค่าพาหนะเดินทางสำหรับนักเรียนซึ่งได้ดำเนินการมาแล้วตั้งแต่ปี 2536 สำหรับการดำเนินงานขั้นต่อไป สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดเป้าหมายจะดำเนินการรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนตั้งแต่ 60 คนลงมากภายในปี 2544

1.2 การปรับปรุงประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก กรณีโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่สามารถรวมได้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจะพัฒนาโรงเรียนเหล่านี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาดังนี้

1.2.1 ปรับจำนวนครูให้เป็นไปตามเกณฑ์

1.2.2 พัฒนาศักยภาพของครูในการจัดการเรียนการสอน เช่น การสอนเด็กหลายชั้น การสอนเด็กหลายกลุ่มอายุ เป็นต้น

1.2.3 จัดหาสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพื่อทดแทนครู เช่น สื่อการเรียนสำเร็จรูป ส่งเสริมสมรรถภาพการสอนหรือสื่อประเภทอื่นๆ ที่เน้นให้นักเรียนใช้ศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น ทั้งนี้ อาจให้ดำรงอยู่เป็นโรงเรียนเอกเทศ เปิดสอนทุกระดับโดยได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายสหวิทยาเขต หรืออาจเป็นโรงเรียนสาขาเปิดบริการสำหรับอนุบาลและหรือประถมศึกษาตอนต้น และสนับสนุนค่าพาหนะให้นักเรียนในระดับสูงไปเรียนในโรงเรียนที่มีความพร้อม

2. การจัดเครือข่ายต้องตระหนักในสภาพความเหลื่อมล้ำด้านความพร้อม คุณภาพ และการยอมรับของโรงเรียนในสังกัด การจัดโรงเรียนเครือข่ายเป็นการเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนทั้ง 3 ระดับ เพื่อทำหน้าที่ให้บริการวิทยาการสาขาต่างๆ ดังนี้

2.1 เครือข่ายสหวิทยาเขตคือ การกำหนดโรงเรียนโดยใช้รูปแบบร่วมกันโดยโรงเรียนต้นแบบจะดูแลสนับสนุน ตลอดจนรับรองคุณภาพโดยโรงเรียนประเภทนี้จะมี

โรงเรียนอนุบาลจังหวัดเป็นต้นแบบของโรงเรียนในระดับอำเภอทุกอำเภอ อำเภอละ 1 โรงเรียน และอาจขยายไปยังโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีความพร้อมและศักยภาพเต็มที่ในการเป็นแม่ข่าย เช่น โรงเรียนพญาไท ราชวินิต วัดคอนทอง เป็นต้น ทั้งนี้จะเริ่มเตรียมความพร้อมการจัดทำโรงเรียนลูกข่ายในปี 2541 เพื่อดำเนินการในปี 2542

2.2 เครือข่ายโรงเรียนศูนย์ปฏิบัติการศึกษา คือ การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแม่เหล็ก (Magnet School) เพื่อให้นักเรียนโดยเฉพาะตั้งแต่ชั้น ป.4-6 จากโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงไปเรียนที่โรงเรียนศูนย์ปฏิบัติการศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะเน้นการพัฒนาโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนมาตรฐานและเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้พิจารณากำหนดโรงเรียนศูนย์ปฏิบัติการศึกษาโดยทำ School Mapping เพื่อให้เป็นโรงเรียนที่ตั้งศูนย์กลางคมนาคมสะดวก ปลอดภัย และมีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ จำนวน 1,000 โรงเรียนตามโครงการเงินกู้ธนาคารโลก โดยจะเริ่มดำเนินการในปี 2542

2.3 เครือข่ายวิทยาการ คือ การจัดโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปที่มีศักยภาพและความพร้อมในวิทยาการ เพื่อพัฒนาให้เป็นแม่ข่ายทางวิชาการให้แก่โรงเรียนลูกข่าย ได้แก่ วิทยาการด้านคอมพิวเตอร์ โดยหนึ่งเครือข่ายอาจทำหน้าที่บริหารวิทยาการมากกว่า 1 ได้ ทั้งนี้จะเริ่มดำเนินการในปี 2541 ด้านละ 10 เครือข่าย ในแต่ละจังหวัด และจะขยายสู่ระดับอำเภอในปี 2542

แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปี 2541 มี 2 แนวทางคือ การปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และการจัดเครือข่ายวิทยาเขตในส่วนของปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กนั้น มี 2 รูปแบบคือ รูปแบบที่หนึ่งคือ การรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนตั้งแต่ 60 คนลงมา ไปรวมกับโรงเรียนใกล้เคียง โดยสนับสนุนค่าพาหนะเดินทางกับรูปแบบที่สอง คือ การปรับปรุงประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก กรณีที่ไม่สามารถรวมโรงเรียนได้ โดยการปรับจำนวนครูให้เป็นไปตามเกณฑ์พัฒนาคุณภาพของครูในการจัดการเรียนการสอน เช่น การสอนเด็กหลายชั้น การสอนเด็กหลายกลุ่ม และจัดหาสื่อที่เหมาะสมเพื่อทดแทนครู

ในปัจจุบันเมื่อโรงเรียนได้โอนมาสังกัดอยู่กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วการดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษาก็ยังมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเครือข่ายทางการศึกษาเข้ามาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน จนปัจจุบันได้เกิดเครือข่ายทางการศึกษาขึ้นมากมายในแต่ละพื้นที่การศึกษา เช่น เครือข่ายที่ผู้ศึกษาจะทำการศึกษา คือ ในพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการใช้รูปแบบการเรียน

การสอนแบบเครือข่ายทางการศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วย โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โรงเรียนบ้านช่างเคิ่ง โรงเรียนบ้านพร้าวหนุ่ม โรงเรียนบ้านบนนา และโรงเรียนบ้านต่อเรือ

แนวคิดเรื่องเครือข่าย

สุเทพ สุนทรเกสัช (อ้างใน กอบกาญจน์ พจน์ชนะชัย, 2538, หน้า 11-12) ได้อธิบายเครือข่าย ว่าเป็นรูปแบบทางด้านจิตวิสัยของสายใยความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในสังคม ที่มีแบบแผนสายสัมพันธ์ต่าง ๆ ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งมีหลักการว่า สายสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้กระทำต่าง ๆ ปกติจะมีลักษณะควบคู่ขนานในด้านเนื้อหา ความเข้มข้นสนองสิ่งต่างๆ ให้แก่กันและกัน โดยมีความเข้มข้นมากน้อยต่างกันและมีลักษณะการทอดต่อกันหรือนำไปสู่เครือข่ายชนิดต่างๆ ที่เกิดโดยความพอใจ แต่มีข้อจำกัดว่าแนวโน้มที่จะเกิดเครือข่ายต่างๆ ที่มีพรมแดนที่ชัดเจนจะแบ่งกลุ่มออกจากกันและส่งผลให้มีการรวมกลุ่มเมื่อนำไปสู่ความร่วมมือและการแข่งขัน ซึ่งให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่หายาก

ในแง่ของเครือข่ายของชาวบ้าน สุชาติ มิสมง (2535, หน้า 45) กล่าวว่า “เครือข่าย” ของชาวบ้านเป็นไปโดยธรรมชาติ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชน โดยไม่มีเรื่องเงินทองเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งในระดับเครือข่ายที่ชาวบ้านมีอยู่เป็นเครือข่ายเฉพาะในระดับบุคคล (ครอบครัว) และเครือข่าย โดยมิพื้นฐานความคิดจากการแสวงหาหลักประกันให้กับชีวิตครอบครัวและลูกๆ ของตน ซึ่งถือว่าในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเครือข่าย โดยมิพื้นฐานความคิดจากการแสวงหาหลักประกันให้กับชีวิตครอบครัวและลูกๆ ของตนซึ่งถือว่าในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเครือข่ายและชุมชนเป็นอันดับแรกและขยายครอบคลุมถึงกิจกรรมการพัฒนาเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้กับตนเอง ครอบครัว กลุ่มชุมชนของตนเอง และผู้อื่น โดยลักษณะเครือข่าย มีสองลักษณะคือเครือข่ายแนวนอน ซึ่งมีความสัมพันธ์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีพื้นฐานของความเท่าเทียมกันและเครือข่ายแนวตั้ง มีพื้นฐานมาจากความไม่เท่าเทียมกัน เช่น การกู้เงิน การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน

แนวคิดเรื่องเครือข่ายการเรียนรู้

เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์แหล่งความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน โดยมีบุคคลที่มีความถนัดในด้านต่างๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้ให้บุคคลอื่นๆ ได้ ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น สุนทร สุนันท์ชัย (2535) และอภิชัย พันธเสน (2533) กล่าวถึงแนวความคิดของเครือข่ายการเรียนรู้ว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยเสริม

ความรู้ ความสามารถ ช่วยการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในส่วนที่ขาดแคลนอยู่ โดยมีฐานคติที่ว่าไม่มีใครคนใดคนหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งเป็นผู้ผูกขาดความรู้แต่เพียงผู้เดียว ความรู้เกิดจากการเรียนรู้ การเข้าใจปัญหาและวิธีการคิดของชาวบ้าน แล้วนำมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยการแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านในลักษณะการเสริมความรู้ การแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน หลังจากนั้นนำความรู้ไปใช้เพื่อช่วยพัฒนาขีดความสามารถของชาวบ้านได้ โดยเน้นชาวบ้านเป็นศูนย์กลางการพัฒนา

ดั่งที่ อเนก นาคะบุตร (2533, หน้า 42) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ที่จะเรียนรู้ร่วมกัน เช่น กลุ่มแต่ละกลุ่มมาพบปะกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การที่นักวิชาการหรือนักพัฒนาลงไปคุยกับชาวบ้านหรือผู้นำชาวบ้าน การพาชาวบ้านจากหมู่บ้านหนึ่งไปดูงานในอีกหมู่บ้านหนึ่ง และการเรียนรู้แบบที่สถาบันภายนอกเข้าไปเสริม โดยมีลักษณะการกระจายตัวของเครือข่ายการเรียนรู้ ออกเป็น 5 สาย คือ สายความเชื่อ ซึ่งมาจากความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม การนับถือบารมีของพระสายเครือญาติ โดยมีการเกาะตัวผ่านทางเครือญาติ สายกิจกรรม ซึ่งกลุ่มที่มีกิจกรรมเหมือนกัน เช่น กิจกรรมธนาคารข้าว กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ สายปัญหาร่วมกัน หรืออุดมการณ์ร่วมกันที่มีปัญหาร่วมกันที่จะต้องเคลื่อนไหวในระดับต่างๆ เช่น เกี่ยวกับที่ดิน แหล่งน้ำ และสายจัดตั้งที่มีหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน เข้าไปจัดตั้งเป็นเครือข่ายขึ้น ดังนั้นรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้จะเป็นลักษณะที่ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว เนื่องจากชุมชนและท้องถิ่นต่างๆ มีความแตกต่างกัน ทำให้รูปแบบหนึ่งอาจเหมาะสมกับอีกแห่งหนึ่ง แต่ไม่เหมาะสมกับอีกแห่งหนึ่ง (อ้างใน กอบกาญจน์ พจน์ชนะชัย, 2538, หน้า 18)

ทางด้าน ชัยนัฏ วรรณะภูติ (อ้างใน สมศรี สินสุข, 2540, หน้า 12-13) ได้เสนอกรอบในการศึกษาเครือข่ายการเรียนรู้ว่าการพิจารณาระบบเครือข่ายการเรียนรู้ต้องพิจารณา 2 ประเด็น คือ แนวคิดกับองค์ประกอบของเครือข่ายการเรียนรู้

1. แนวคิดของเครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ

1.1 เครือข่ายสังคม คือ เครือข่ายการเรียนรู้ต้องอาศัยเครือข่ายสังคมที่จะทำให้เครือข่ายการเรียนรู้เกิดขึ้นและถ่ายไปมาได้

1.2 แม่ข่าย อาจเป็นแม่ข่ายเดียวหรือแม่ข่ายเชิงซ้อน

1.3 วิถีชีวิตโดยเครือข่ายการเรียนรู้มีพื้นฐานอยู่บนวิถีชีวิตหรือการปฏิบัติทางสังคม

2. องค์ประกอบของการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้

องค์ความรู้ได้แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ลักษณะของความรู้ที่เป็นทวิลักษณ์ระหว่างความรู้ของปัจเจกและ

ความรู้ของกลุ่มกับระดับของเนื้อหา ซึ่งประกอบด้วยปัญญาเชิงวิเคราะห์ควบคู่คุณธรรมและการปฏิบัติ

ในส่วนของกระบวนการเรียนรู้มี 2 ลักษณะ คือ การเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เป็นการเรียนรู้ในมิติของวัฒนธรรม รวมทั้งการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต กับการเรียนรู้สัมพันธ์กับภายนอก เช่น จากนักวิชาการ นักพัฒนาจากภาครัฐและเอกชน

กล่าวสรุปว่า เครือข่ายและเครือข่ายการเรียนรู้เป็นรูปแบบหนึ่งของการปฏิบัติการ การเคลื่อนไหวทางสังคม รวมตัวกันประสานร่วมมือกัน สร้างความเชื่อมโยงกันขึ้นของบุคคลและหรือกลุ่มองค์กร แลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากรระหว่างกันและกัน ช่วยเหลือกันและกัน โดยมีหลักการและแนวปฏิบัติ

การจัดการศึกษาโดยระบบเครือข่าย

การจัดการศึกษาโดยระบบเครือข่าย คำว่า “เครือข่าย” (Networking) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 18-25) เป็นการระดมสรรพกำลัง หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและได้มีการคิดค้นยุทธศาสตร์ต่างๆ เพื่อให้มีการมีส่วนร่วมนั้นเกิดประสิทธิภาพเป็นกระบวนการจัดการระบบความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มคน ชุมชน องค์กรให้เกื้อกูล และเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน โดยมีหลักการและแนวปฏิบัติ

1. องค์ประกอบและเงื่อนไขที่สำคัญในการพัฒนาเครือข่าย

การพัฒนาเครือข่ายมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

เป้าหมายร่วมกัน สมาชิกเครือข่ายมีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งอาจครอบคลุมไปถึงความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกลุ่มเป้าหมาย พื้นที่หรือนโยบายในการพัฒนาร่วมกัน การเผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน หรือแม้แต่การมีความสนใจที่จะเรียนรู้ในประเด็นเดียวกัน

ตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความยั่งยืนของเครือข่ายขึ้นอยู่กับความสามารถของสมาชิกที่จะพึ่งพาอาศัยตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ตระหนักในความจำเป็นดังกล่าวนี้จะเป็นสายใยที่เชื่อมโยงสมาชิกเครือข่ายให้ประสานสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง

โอกาสที่จะได้เรียนรู้ร่วมกัน เครือข่ายที่มีความมั่นคงมักจะพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้เพราะสื่อประสานที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้ ความเข้าใจที่เป็นหนึ่งเดียวกัน และความรู้สึกร่วมชะตากรรม ด้วยเหตุนี้โอกาสที่จะได้พบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ และร่วมปฏิบัติงานจึงจะเป็นพื้นฐานที่จะบ่มฟักความรู้ ความเข้าใจให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้เป็นอย่างดี

ระบบข้อมูลเพื่อบริการสมาชิกและประชาชน นอกจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารตามโอกาสจะพึงอำนวยแล้ว การพัฒนาระบบข้อมูลที่จะบริการแก่สมาชิกและประชาชนจะช่วยให้การประสานสัมพันธ์คล่องตัวและสามารถขยายงานได้อย่างรวดเร็ว

ผู้นำและกลไกที่จะเชื่อมประสาน การมีผู้นำที่เห็นประโยชน์ของเครือข่าย ตลอดจนการมีกลไกจะเชื่อมประสาน จะช่วยผลักดันให้เครือข่ายขยายตัวอย่างกว้างขวางได้

2. หลักการและแนวปฏิบัติของเครือข่าย

ในการดำเนินงานของเครือข่ายมีหลักการและแนวปฏิบัติดังนี้

- 2.1 มีการประสานงานนโยบาย ระหว่างหน่วยงานและองค์กร
- 2.2 มีวัตถุประสงค์ เป้าหมายและหลักการร่วมกัน
- 2.3 มีกลไกการประสานงาน คือ องค์กร ศูนย์ประสานและทีมงาน
- 2.4 มีกฎเกณฑ์และแนวปฏิบัติร่วมกัน เช่น กฎ ระเบียบ หลักการ หรือสัญญา
- 2.5 มีองค์คณะบุคคลทำหน้าที่กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และหลักเกณฑ์ในการส่งเสริม สนับสนุน ประสานงานและบริหารเครือข่าย
- 2.6 มีการยอมรับข้อตกลง หรือเงื่อนไขของการเป็นเครือข่าย
- 2.7 ตระหนักถึงความสำคัญและศรัทธาต่อการเป็นสมาชิกในระบบเครือข่าย
- 2.8 ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเกื้อกูล พึ่งพาซึ่งกันและกัน ตลอดจนมุ่งการประสานประโยชน์
- 2.9 มีการสนับสนุนทรัพยากร และกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม
- 2.10 ให้ความร่วมมือในการประสานความขัดแย้งและปัญหาต่างๆ อย่างยืดหยุ่นและพลิกแพลง
- 2.11 มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและจัดระบบข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรม
- 2.12 มีการให้คำปรึกษาหารือ ข้อเสนอแนะ จัดประชุม สัมมนาเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเครือข่ายเป็นประจำ
- 2.13 มีการยกย่องให้เกียรติในผลงานของสมาชิกเครือข่าย
- 2.14 มีการประชาสัมพันธ์และสร้างภาพพจน์ที่ดีให้สมาชิกในเครือข่าย
- 2.15 มีการสร้างจิตสำนึกและตระหนักถึงภาพพจน์ของส่วนรวม ซึ่งจัดโดยระบบเครือข่าย
- 2.16 มีพันธะผูกพันระหว่างเครือข่าย แต่มีอิสระในการดำเนินงาน

2.17 มีการรับช่วงงานในลักษณะ “ต่อวงจร” คือการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานตามความพร้อม ความชำนาญ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับบริหารที่ “ครบวงจร”

3. ประเภทของเครือข่าย

เครือข่าย สามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท ดังนี้

เครือข่ายของภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานหรือองค์กรของกระทรวง กรม กอง ต่างๆ ทั้งระดับชาติ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน รวมทั้งสถานศึกษาทุกระดับ เช่น มหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏ โรงเรียนมัธยมศึกษา ประถมศึกษา ซึ่งรับผิดชอบจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

เครือข่ายของภาคเอกชน ซึ่งดำเนินกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต ตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล ได้แก่ สมาคม มูลนิธิ ชมรม องค์กรเอกชน เพื่อสาธารณประโยชน์ บริษัท ร้านค้า สถานประกอบการ ภาควิสาหกรรมการ แรงงาน องค์กรทางศาสนา สื่อมวลชน ทุกสาขา วิทยาลัยเอกชน โรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษา ประถมศึกษา

เครือข่ายขององค์กรระหว่างประเทศ เป็นองค์กรซึ่งนานาประเทศจัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ยกกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น โดยการสนับสนุนกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งนี้ไม่มีการเมืองเข้ามาแทรกแซง

เครือข่ายที่เป็นประชาชน เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เช่น อาสาสมัคร ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้นำชุมชน คหบดี กลุ่มหรือองค์กร ประชาชน (กลุ่มแม่บ้าน ลูกเสือชาวบ้าน นักเรียน นิสิต นักศึกษา) โดยมีความสนใจในการเป็นผู้ประสานงานหรือเป็นผู้จัดบริการ กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

4. ประโยชน์ของเครือข่าย

การจัดการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่ง จะต้องระดมสรรพกำลังทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนร่วมกันดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การผนึกกำลังในลักษณะเครือข่าย ทำให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

4.1 เป็นการระดมสรรพกำลังประหยัลดทรัพยากรที่มีอยู่และลดความซ้ำซ้อนการจัดกิจกรรม

4.2 มีการสรรหาบุคคลที่มีความสามารถและประสบการณ์ตรงต่อการพัฒนากิจกรรม

4.3 มีการแลกเปลี่ยนและเพิ่มพูนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกเครือข่าย

4.4 สามารถจัดความขัดแย้งในการดำเนินงานระหว่างหน่วยงาน

4.5 มีความเป็นเอกภาพในการจัดกิจกรรม

4.6 มีคณะกรรมการ (Board) ช่วยกลั่นกรองนโยบาย ระบบการบริหารและการดำเนินกิจกรรมเครือข่าย ทำให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.7 สามารถจัดบริการการศึกษาตลอดชีวิต ได้ครอบคลุมพื้นที่และทั่วทุกกลุ่มเป้าหมาย

4.8 สามารถจัดบริการสนองความต้องการและสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของกลุ่มเป้าหมาย

4.9 สามารถปรับปรุงคุณภาพของกลุ่มเป้าหมาย ให้ปรับตัวเข้ากับวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม

4.10 สามารถสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึง

4.11 ประชาชนรู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ภารกิจของหน่วยงานเครือข่ายดียิ่งขึ้น

4.12 สมาชิกเครือข่ายมีความมั่นใจในภารกิจที่รับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม

4.13 การปฏิบัติมีระบบข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้อง เป็นปัจจัยสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

4.14 ทีมงานได้รับการพัฒนาด้านทักษะและยุทธศาสตร์การจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

4.15 กิจกรรมของหน่วยงานเครือข่ายได้รับการสานต่ออย่างครบวงจรและต่อเนื่อง

4.16 ระบบเครือข่ายให้หน่วยงานกลางกำหนดนโยบาย ส่วนงานปฏิบัติอยู่ที่กลุ่มงาน

4.17 ระบบเครือข่ายสอดคล้องกันนโยบายของรัฐบาลที่เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

5. แนวทางการส่งเสริมเครือข่ายควรมีขั้นตอนดังนี้

การแสวงหา หมายถึง การรวบรวมงาน กิจกรรมของกระทรวง ทบวง กรม สำนักงาน หรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการการศึกษา จัดทำเป็นทำเนียบเครือข่าย กิจกรรมงานการศึกษา ระบุทำเนียบชัดเจน ใคร ทำกิจกรรมอะไร ที่ไหน อย่างไร เพื่ออะไร กลุ่มเป้าหมายคือผู้ใด

การส่งเสริม หมายถึง การสนับสนุนและเสริมสร้างความพร้อมในการจัดบริการทางการศึกษาแก่หน่วยงานเครือข่ายที่จัดกิจกรรมการศึกษา ในแง่การสนับสนุนและเสริมสร้างนั้นอาจทำได้หลายด้านดังต่อไปนี้

5.1 สนับสนุนการพัฒนาบุคลากร หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีได้มีบทบาทมาก เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรงมักขาดประสบการณ์ด้านการจัดกิจกรรมด้านการศึกษา ไม่ว่าด้านการถ่ายทอดความรู้ การพัฒนาสื่อ การจัดทำชุดการเรียนการสอน ดังนั้น กรมส่งเสริมการศึกษาจะ

สนับสนุน ส่งเสริม โดยการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานดังกล่าวให้เป็นผู้นำในการไปพัฒนาด้านการถ่ายทอดความรู้ การจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาสื่อต่อไปให้กับหน่วยงานนั้นๆ หรือ กรมส่งเสริมการศึกษาดำเนินการพัฒนาให้ทั้งหมด เป็นต้น

5.2 สนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ การให้การสนับสนุนในด้านสื่อ อุปกรณ์และชุดการเรียน เพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอน การศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การส่งเสริมอาจเป็นในรูปของครุภัณฑ์ (Hardware) และวัสดุ การเรียน (Software) ตามความเหมาะสมของกิจกรรมและวิธีการจัดการศึกษาดังกล่าว

5.3 สนับสนุนงบประมาณ ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนในรูปแบบการยกเว้น การเก็บค่าธรรมเนียมและค่าเล่าเรียน ในรูปแบบงบประมาณสนับสนุน และหรือบัตรส่งเสริมให้ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน จัดกิจกรรมการศึกษาได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.4 สนับสนุนและส่งเสริมการจัดการ ได้แก่ การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรม การศึกษาเพื่อส่งเสริมให้การดำเนินงานกิจกรรมการศึกษาของส่วนราชการหรือหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการจัด กิจกรรม ดังกล่าวในลักษณะของการวิจัยเพื่อการศึกษา

การพัฒนาและรักษาเครือข่าย หมายถึง การพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ของหน่วยงานเครือข่ายต่างๆ โดยเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน การพัฒนาบุคลากร โดยมีรูปแบบของการพัฒนาเครือข่าย ดังนี้

1. การฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในด้านการจัดกิจกรรม การศึกษา การปรับปรุงการให้บริการ การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ โดยการสัมมนาการฝึกอบรม และศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. การเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจ และเพิ่มขวัญกำลังใจแก่หน่วยงานและผู้ปฏิบัติ โดยการให้รางวัล ให้ประกาศนียบัตรชมเชย ประกาศเกียรติคุณยกย่อง โดยผ่านทางสื่อมวลชนให้ โอกาสในการเพิ่มพูนความรู้

รูปแบบการจัดการศึกษาในระบบเครือข่ายของจังหวัดเชียงใหม่

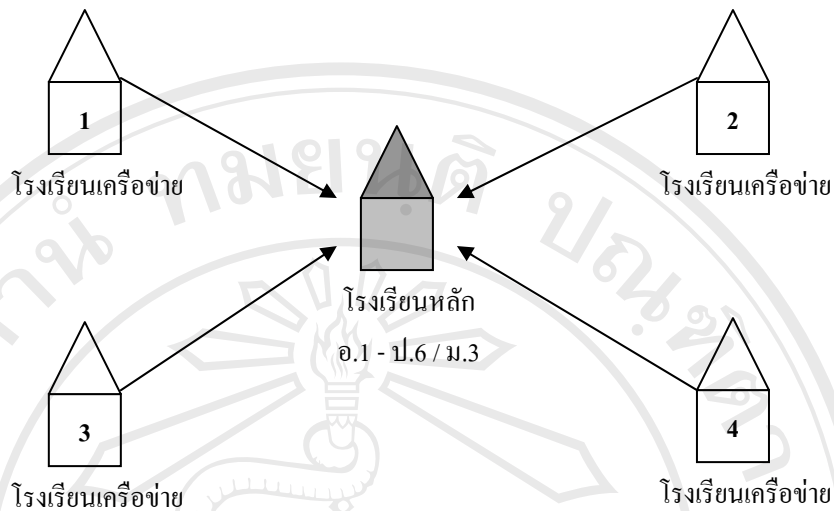
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (2545, หน้า 5-9) ได้กำหนดรูปแบบในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการ โรงเรียนที่ได้ดำเนินการ มี 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบ “รวมเรียนทุกชั้นเรียน”

การดำเนินการ

- 1.1 วางแผนการรวมเรียนระหว่างโรงเรียนที่ใกล้เคียงกัน ภายในพื้นที่ตำบลเดียวกัน หรือหลายตำบลที่มีทางคมนาคมสะดวก
- 1.2 นำนักเรียนจากโรงเรียนเครือข่ายมาเรียนร่วมกับโรงเรียนหลักทุกชั้นเรียน
- 1.3 นำครูมาสอนรวมกันในห้องเรียนหลัก หากเกินเกณฑ์จัดครูไปช่วยสอนโรงเรียนที่ขาดเกณฑ์
- 1.4 จัดกระบวนการเรียนการสอนร่วมกันของครู โรงเรียนหลักและโรงเรียนเครือข่าย
- 1.5 การบริหารจัดการโรงเรียนในระยะแรกที่มีผู้บริหารโรงเรียนเครือข่ายให้แยกกันบริหารจัดการงาน 6 งานของแต่ละโรงเรียน หากตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนเครือข่ายว่างไม่ว่ากรณีใดๆ ให้ร่วมกันบริหารจัดการโดยผู้บริหาร โรงเรียนหลักเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนเครือข่าย
- 1.6 กรณีชุมชนพร้อมที่จัดการศึกษาเรียนรวมกัน และยินยอมให้เลิกตั้งโรงเรียนเครือข่ายก็ดำเนินการตามกฎหมายในการเลิกตั้งโรงเรียน
- 1.7 การเรียนรวมศูนย์โรงเรียนรูปแบบรวมเรียนทุกชั้นเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ สนับสนุนงบประมาณค่าพาหนะให้ครบทุกคน จนจบหลักสูตรประถมศึกษา

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการเรียนรวมทุกชั้นเรียน

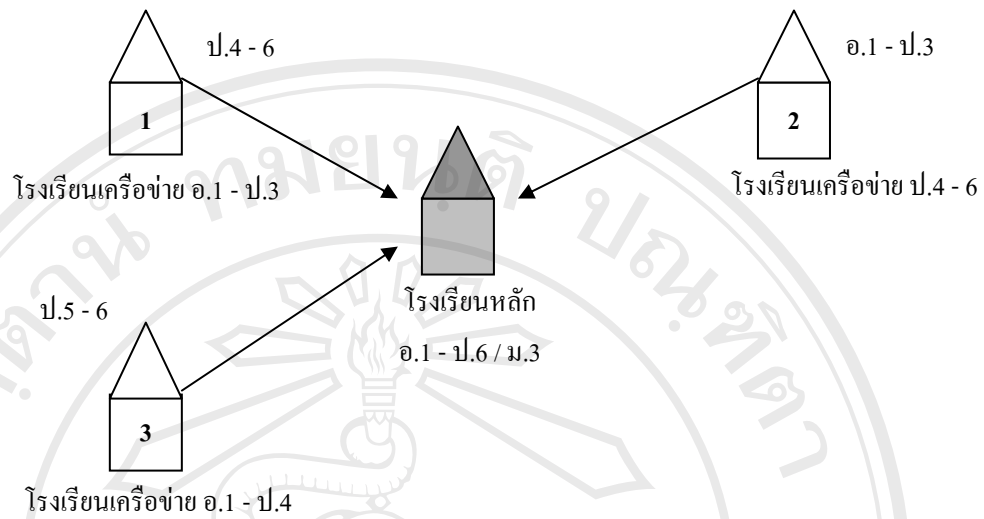

ที่มา : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (2545, หน้า 6)

2. รูปแบบ “รวมเรียนบางชั้น” ได้มีการดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 นำนักเรียนเครือข่ายในบางชั้น เช่น ป.4 – 6 หรือ ป.1 – 3 หรืออนุบาล 1-2 ไปเรียนรวมกับโรงเรียนหลัก
- 2.2 ในกรณีที่มิคร โรงเรียนเครือข่ายอยู่ ให้ติดตามนักเรียนไปสอนร่วมกับครูโรงเรียนหลัก ในกรณีที่มิครเกินเกณฑ์ให้กระจายครูไปยังโรงเรียนที่ขาดเกณฑ์
- 2.3 จัดกระบวนการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างโรงเรียนหลักและโรงเรียนเครือข่าย
- 2.4 สนับสนุนค่าพาหนะให้กับนักเรียนที่มาเรียนร่วมทุกคน
- 2.5 การบริหารจัดการโรงเรียนในกรณีที่มิครโรงเรียนเครือข่ายอยู่ให้บริหารโรงเรียนเครือข่าย กรณีที่โรงเรียนเครือข่ายไม่มีผู้บริหาร ให้ผู้บริหารโรงเรียนหลักเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งโรงเรียนเครือข่าย

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการรวมเรียนบางชั้น

ที่มา : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (2545, หน้า 7)

3. รูปแบบ “รวมเรียนช่วงชั้น” ได้มีการดำเนินการ ดังนี้

3.1 วางแผนจัดการศึกษาเป็นช่วงชั้น เช่น ระดับอนุบาล ประถมศึกษาปีที่ 1-2
3-4 และ 5-6

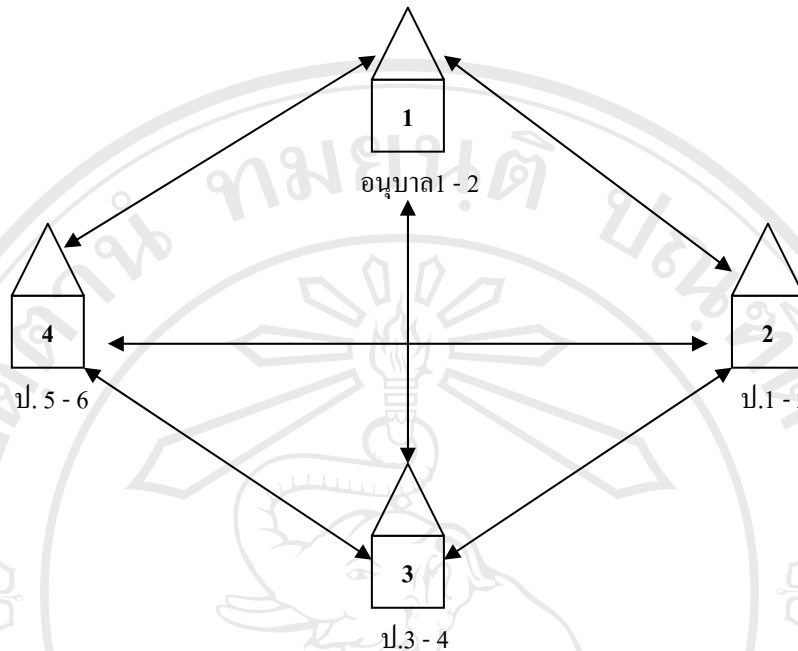
3.2 จัดโรงเรียนเครือข่ายตามระดับช่วงชั้น ระดับอนุบาล ประถมศึกษาปีที่ 1-2
3-4 และ 5-6

3.3 จัดครูโรงเรียนเครือข่ายรวมกัน และจัดเข้าสอนตามระดับช่วงชั้นตามความรู้
ความสามารถ และความถนัดของครูผู้สอน โดยจัดครูสอนเป็นทีม ช่วงชั้นละ 3-4 คน หากมีครู
เกินเกณฑ์ก็กระจายให้กับโรงเรียนที่ขาดเกณฑ์

3.4 การบริหารจัดการโรงเรียน ในกรณีที่โรงเรียนเครือข่ายช่วงชั้นมีผู้บริหาร
โรงเรียนอยู่ ก็ให้บริหารจัดการในโรงเรียนเครือข่ายช่วงชั้นที่สังกัด หากไม่มีผู้บริหารโรงเรียนเครือข่าย
ให้จัดมีผู้บริหารโรงเรียน 1 คน โดยอยู่ในโรงเรียนในเครือข่าย และบริหารในโรงเรียนเครือข่ายที่ไม่มี
ผู้บริหารโรงเรียนด้วย

3.5 จัดค่าพาหนะในการเดินทางไปเรียนของนักเรียนทุกคน

แผนภูมิที่ 3 รูปแบบการรวมเรียนช่วงชั้น

ที่มา : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (2545, หน้า 8)

4. รูปแบบ “ศูนย์อนุบาลศึกษาดำบล” ได้มีการดำเนินการ ดังนี้

4.1 วางแผนร่วมกับโรงเรียนเครือข่าย และองค์การบริหารส่วนตำบล

4.2 จัดโรงเรียน 1 โรงเรียนเปิดการสอนเฉพาะอนุบาลศึกษา โดยให้โรงเรียนเครือข่าย

ในตำบลมาเรียนรวมกันเฉพาะอนุบาลศึกษา

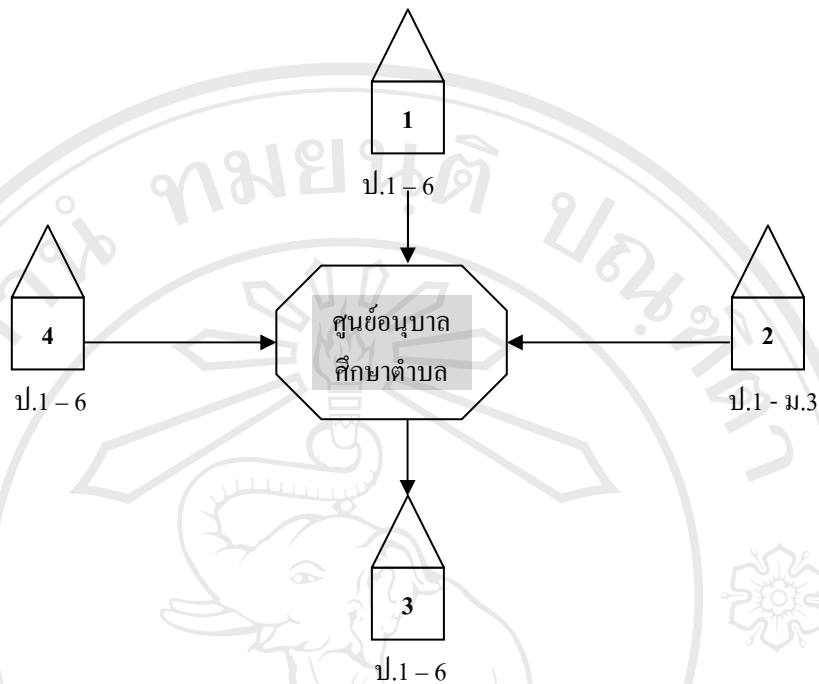
4.3 จัดครูผู้สอนที่มีวุฒิหรือประสบการณ์สอนในระดับอนุบาลศึกษา โดยให้โรงเรียนเครือข่ายในตำบลมาเรียนรวมกันเฉพาะอนุบาลศึกษา

4.4 นำนักเรียนระดับชั้นอนุบาลศึกษาของทุกโรงเรียนในตำบลมาเรียนรวมกัน ณ ศูนย์อนุบาลศึกษาดำบล โดยจัดค่าพาหนะให้กับนักเรียนทุกคน

4.5 การบริหารจัดการโรงเรียน ให้ผู้บริหารโรงเรียนที่ตั้งศูนย์อนุบาลศึกษาดำบลเป็นผู้บริหารโรงเรียน ในกรณีที่ไม่มีผู้บริหารโรงเรียน ให้ผู้บริหารโรงเรียนใกล้เคียงเป็นผู้รักษาการในตำแหน่ง

4.6 การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการจัดครูพี่เลี้ยง งบประมาณ การจัดการศึกษาแผนงาน/โครงการของศูนย์อนุบาลศึกษาดำบล ในเมื่อองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมก็ให้ถ่ายโอนกิจการให้องค์การบริหารส่วนตำบล

แผนภูมิที่ 4 รูปแบบศูนย์นุบาลศึกษาตำบล

ที่มา : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (2545, หน้า 9)

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารในรูปแบบเครือข่ายทางการศึกษามีผู้ที่ทำการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

อุไรวรรณ คำรินทร์ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนในโครงการศูนย์โรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนในโครงการศูนย์โรงเรียน ครูเตรียมการสอนเป็นบางครั้ง โดยศึกษาจากคู่มือครู ใช้บันทึกการสอนและสื่อการเรียนการสอนทุกครั้งอย่างสม่ำเสมอ มีการแจ้งจุดประสงค์ การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบทุกครั้ง การสอนใช้วิธีการอภิปราย การบรรยาย การใช้ทักษะกระบวนการ การสาธิตและการฝึกปฏิบัติ มีการทดสอบก่อนและหลังเรียนเป็นบางครั้ง เครื่องมือวัดประเมินผลจัดทำโดยคณะครูในกลุ่มโรงเรียน และมีการสอนซ่อมเสริมหลังการประเมินอย่างสม่ำเสมอ ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโครงการศูนย์โรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่าครูมีความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ในทางที่ดีอยู่ในระดับมากคือ

การจัดทำเอกสารประจำชั้น การเตรียมการสอน การจัดทำ และการใช้สื่อการเรียนการสอน การจัดชั้นเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การสอนซ่อมเสริม และการดำเนินการของศูนย์โรงเรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

ส่วน อุทัย ใจคำป็น (2542) ได้ศึกษา เรื่อง ความพร้อมของโรงเรียนในการจัดการศึกษา ในโครงการจัดเครือข่ายสหวิทยาเขตมท.สงขลา : สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรทั้งหมดของโรงเรียนแม่ข่ายของจังหวัดทั้ง 7 โรงเรียน รวม 109 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 9 คน ครูผู้สอน จำนวน 100 คน ผลการศึกษามีดังนี้

ในภาพรวมแล้ว การวิเคราะห์ข้อมูล บ่งชี้ว่าโรงเรียนแม่ข่ายทั้ง 7 แห่ง ยังขาดความพร้อมอย่างมากในการดำเนินงานตามภารกิจที่หน่วยเหนือกำหนดและมอบหมายให้เริ่มต้นจากสภาพทางภูมิศาสตร์ และที่ตั้งของโรงเรียนแม่ข่ายและโรงเรียนลูกข่าย นับได้ว่าเป็นอุปสรรคเบื้องต้นและที่มีความสำคัญยิ่ง ทำให้การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารกันและกัน เป็นไปด้วยความยากลำบาก คณะครูในโรงเรียนแม่ข่ายเอง ก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนและดีพอ ที่จะสามารถปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จังหวัดและอำเภอ คณะครูในโรงเรียนแม่ข่ายยังไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินงาน หนังสือราชการและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ทางโรงเรียนแม่ข่ายได้รับจากหน่วยเหนือไม่มีความชัดเจน รวมทั้งการสั่งการจากหน่วยเหนือก็เป็นอย่างกระชั้นชิด และเร่งด่วนมากเกินไปจนโรงเรียนแม่ข่ายเองไม่มีเวลาและโอกาสเพียงพอที่จะศึกษาทำความเข้าใจกับเรื่องต่างๆ ขาดการวางแผนการใช้ทรัพยากรร่วมกับโรงเรียนในเครือข่าย ครูในโรงเรียนแม่ข่ายส่วนมากมีวุฒิไม่ตรงกับภารกิจที่หน่วยเหนือกำหนดมาว่าจะต้องให้บริการกับโรงเรียนลูกข่าย ยกเว้นครูวิทยาศาสตร์ อาคารสถานที่ ที่มีอยู่ในโรงเรียนแม่ข่ายส่วนใหญ่อยู่สภาพเก่า ขาดทรุดโทรม ขาดการดูแลรักษา ครูภัณฑ์คอมพิวเตอร์ในโรงเรียนแม่ข่ายที่จะต้องเป็นฝ่ายให้บริการก็ยังไม่ได้รับการจัดสรร สื่อส่วนมากมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการ สิ่งที่ได้รับจัดสรรมีเพียงแต่ปริมาณ ไม่มีคุณภาพ บุคลากรของโรงเรียนแม่ข่ายขาดความรู้และทักษะในการใช้วัสดุอุปกรณ์ครูภัณฑ์บางอย่าง แม้แต่การดำเนินงานเรื่องโรงเรียน ปฏิรูปการเรียนที่มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ก็ยังไม่มี ความหมาย ก้าวหน้าแต่อย่างใด การเรียนการสอนในโรงเรียนเหล่านั้นยังคงเป็นไปเหมือนกับการเรียนการสอนในโรงเรียนปกติอื่นๆ

ขณะที่ ธนยศ สายปริญญ์ (2542) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารโรงเรียนรวมศูนย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนรวมศูนย์ที่มีการจัดการเรียนการสอนร่วมกันและบริหารร่วมกัน ได้ดำเนินการประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง จากผลการศึกษาพบว่า

โรงเรียนรวมศูนย์ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและได้ปฏิบัติตามกระบวนการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 ขั้นตอน ประกอบกับการบริหารงานตามภารกิจของโรงเรียนทั้ง 6 งาน เรียงตามลำดับ จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ได้แก่ งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานวิชาการ งานอาคารสถานที่ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การวางแผนงานวิชาการ งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานบุคลากร และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การดำเนินงานตามแผน งานบุคลากร งานธุรการ งานการเงินและพัสดุ งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานวิชาการ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การประเมินผลงานวิชาการ งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และงานบุคลากร

สำหรับ สุทัศน์ ประสาธน์สุวรรณ (2544) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก : ศึกษากรณีการยุบรวมโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพริ้ว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้บริหาร ครูผู้สอน โรงเรียนหลักและโรงเรียนยุบรวมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก และประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินการยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น การแก้ปัญหาขาดแคลนครู ขวัญและกำลังใจดีขึ้น นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีสังคมที่เปิดกว้างขึ้น การใช้งบประมาณและทรัพยากรที่คุ้มค่า ประชาชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น อัตราส่วนนักเรียนต่อครูโดยทั่วไปเพิ่มขึ้น นักเรียนทั้งโรงเรียนหลักและโรงเรียนยุบรวมพึงพอใจที่มีเพื่อนมากขึ้น มีครูเพิ่มขึ้น และการเรียนดีขึ้น ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ได้แก่ ค่าพาหนะของนักเรียนเดินทางไม่เพียงพอ แผนรองรับตำแหน่งของผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนยุบรวมไม่ชัดเจน อาคารสถานที่ อุปกรณ์และวัสดุ ครุภัณฑ์ของโรงเรียนหลักไม่เพียงพอ อาคารสถานที่ ของโรงเรียนยุบรวมขาดการดูแล การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการควรเริ่มตั้งแต่ความชัดเจน และความต่อเนื่องในด้านนโยบาย เกณฑ์และแนวทางในการดำเนินงาน ตลอดจนมาตรการส่งเสริมสนับสนุนความมั่นใจให้กับบุคลากร โดยเฉพาะของโรงเรียนยุบรวม ส่งเสริมให้โรงเรียนหลักสามารถคิดค้นรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการภายในโดยให้การสนับสนุนทุกรูปแบบ ตลอดจนช่วยบรรณรักษ์ในระดับสูงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านั้นเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในพื้นที่ในการยุบรวมไม่ว่าทางด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรการบริหารอื่น ๆ

จากการศึกษาเอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้องสรุปโดยรวมได้ว่ามีการศึกษาเรื่องการบริหารโรงเรียนในรูปแบบเครือข่ายทางการศึกษา คือ ความพร้อมของโรงเรียนในการจัดการศึกษาในโครงการจัดเครือข่ายสหวิทยาเขต การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก การจัดการเรียนการสอนในโครงการศูนย์โรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากเอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่กล่าวมา พบว่าส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเครือข่ายหรือโรงเรียนรวมศูนย์เป็นอย่างยิ่ง จากเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความคิดที่จะทำการศึกษาร่องการบริหารในรูปแบบเครือข่ายทางการศึกษาของสถานศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 เพื่อนำผลการศึกษา ไปเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved